

GIZARTE KONTSEILURako PROPOSAMENAK "OSASUN KRISIAK SORTUTAKO ARAZOEI AURRE EGITEKO PROPOSAMENAK"

Nazio Batuen Batzar Nagusiaren Garapen Jasangarriko Helburuek, 11. helburuan, "Hiri eta komunitate jasangarriak" adierazten dute "hiriak eta giza kokalekuak inklusiboak, seguruak, erresilienteak eta jasangarriak izan daitezzen lortzea". Hala aitortzen du, halaber, Susperraldi Berderako Europako Aliantzaren manifestuak, 180 pertsona ezagunek eta erakundek baino gehiagok, politikariek, enpresaburuek, sindikatuek, GKEek eta Aditu Taldeek "REBOOT & REBOOST SUSPERRALDI BERDEA etorkizun jasangarrirako gure ekonomiak" sinatutako manifestuak, eta adierazten du beharrezkoa dela "Europako eredu ekonomiko berri bat" piztea: "Jasangarriagoa, babesleagoa, burujabeagoa eta inklusiboagoa". Baldintza horiek guztiak printzipio ekologikoen inguruan eraikitako ekonomian daude. Izan ere, klimatikoki neutrala den ekonomia baterako trantsizioak, biodibertsitatearen babesak eta nekazaritzako elikagaien sistemen eraldaketak enplegua eta hazkundera azkar sortzeko eta munduko herritar guztien bizimodua hobetzeko ahalmena dute, bai eta gizarteak berreskuratzeko ahalmen handiagoa eraikitzen laguntzeko ahalmena ere".

Pandemiak eta ingurumen-krisia lotuta daude. Abeltzaintza industrialaren pilaketak eta, bereziki, biodibertsitatearen galerak pertsonak kutsatzen dituzten birus berrien agerpena sustatzen du. Gainera, klima-aldaketaren ondorioz, gaixotasun infekziosoak transmititzeko bektoreek (eltxoak, adibidez) beren ekintza-eremua handitu dezakete. Biodibertsitatearen galera eta klima-aldaketa arintzea da etorkizuneko pandemiak saihesteko modurik eraginkorrena.

Pandemia honek lurzorua eredu harrapari baten ahuleziak erakutsi dizkigu eta natura, ingurumen-inpaktu gero eta handiagoak sortzen dituena eta ingurumen-desoreka larriak eragiten dituena kostu ekologikoak eta sozialak. Langabezia-poltsa handiak dituen eredu ekonomikoa eta lan-prekarietatea, osasunaren eta garapen ekonomikoaren arteko dikotomia faltsuarekin, sektore publiko kritikoen gaineko presio gero eta handiagoak, hala nola, osasuna, hezkuntza, gizarte-zerbitzuak edo zientzia, lan-sektore feminizatuekin, krisi sakonarekin zaintza-sistema, finantza-sektorearen eta korporazioen presioekin laguntza publikoak kontraprestaziorik gabe jasotzea, mendekotasuna areagotuz elikagaien sektoreko banaketa-enpresa handien eta oinarrizko hornidura funtsezkoak eta kontrol sozialari lotutako arriskua areagotzen dutenak Informazioaren teknologia berrien bidez, etab.

"Normaltasunera" itzultzea, baliabideak kontsumitzean oinarritutako aurreko eredu ekonomikora mugarik gabe, estrategia suizida bat da, eta, beraz, Benetako Green-etik aldaketa baten aldeko apustua egiten dugu beharrezkoa da bizitza zaintzeagatik eta ekonomiagatik bereizten den udalerrri baterantz ingurunean integratua, erresilientea eta jasangarria.

Krisi hau hasi zenetik faltan sumatzen den lehenengo gauza, eta erabat amaitu arte iraun beharko lukeena, **krisi-mahai politiko bat da**, non talde politikoek alde aurretik jarrera bat izango duten udalerrri honek aurre egin behar dien ekonomia-, gizarte- eta ingurumen-erronketarako irtenbide adostuak bilatzeko.

Benetako Green mugimenduan (BG) lehenasunezko bi premisa jotzen ditugu kontuan, **LEHENTSUNEZKOAK, FUNTSEZKOAK ETA EZINBESTEKOAK**, eta kontuan hartu behar dira, krisi honen ondorioak ikusita, hiriaren ikuspegi partekatua garatzeko (herritarrak, talde politikoak eta sare ekonomikoa), epe ertain eta luzeko proiektuak ezarri ahal izateko, egonkortasuna eta gizarte-babesa izanik.

- **Lehenengoa: Pandemia baino lehenagoko gakoekin diseinatuta zegoen HAPO onartzeko prozesua geldiaraztea**, eta, beraz, beharrezkoa da berriz diseinatzeko, eztabaidatzeko eta herritarren kontsultarako prozesu berri bat irekitzea, egungo pandemiak sortutako baldintza berrietara eta etorkizuneko aurreikuspen-estrategiarekin egokitu ahal izateko.
- **Bigarrena: Herritarren Partaidetza**. Agintariek ulertu eta onartu behar dute gizarte zibilak erabakiak hartzeko prozesuan parte hartu behar duela, udalerrian gauzatzen diren proiektuek haien bizi-habitatei eta bizi-kalitateari eragiten baitiete. Proiektu estrategikoetan, **behar bezala araututako partaidetza-prozesuak** egin behar dira, herritarrek une oro jakin dezaten zein den beren partaidetzaren balioa.

Bestalde, hiriko proiektu edo programa estrategiko baterako adostasun politiko eta sozialik ez dagoenean, sistema bidez jarri behar da martxan **herri-kontsulta bat**.

Era berean, tresna politikoekiko independentea den **herritarren Behatoki bat** behar da, herritarrek gastu publikoa kontrolatzea ahalbidetuko duena, gertaeretan, ebidentzietan eta kudeaketa irekian oinarrituta.

BENETAKO GREEN-etik, GASTEIZERAKO POSTCOVID ESTRATEGIA ETA ESKARIAK ZEHAZTU GENITUEN, ORAINALDIKO ETA ETORKIZUNEKO BOST GAKOTAN

- **BERRANTOLAKETA**
- **BERRENATURALIZAZIOA**
- **DESMERKATURATZEA ETA BERRITZEA**
- **BEHERAPENA**

BERRANTOLAKETA:

KALEA ETA ESPAZIO PUBLIKOAK PERTSONA BIZIGARRIENEI ITZULTZEKO. Espazio publikoak elkarbizitzarako, soziabilizaziorako, aisialdirako eta gozamenerako espazioa izan behar du, eta, beraz, orain arte bezala, autoaren nagusitasunetik eta mugikortasunetik askatu behar da; eta, beraz,

- **Proporzionatua:** pertsonen gozamenerako espazioa berreskuratzea da helburua. Krisiak erakutsi du Gasteiz ez zegoela prestatuta urruntze soziala eskatzen zuen krisi baterako, eta inoiz baino premiazkoagoa da Mugikortasun Iraunkorraren eta Espazio Publikoaren Planeko supersagarriak martxan jartzea.
- **Trinkoa:** hazkunderari eutsi behar zaio, lurzorua, baliabide naturalen eta ekonomikoen gastua txikiagoa izan dadin eta mugikortasun-beharrak murriztu

daitezen. Hirirantz 15 minutuko aurrerapena egitea, hau da, hiriko edozein lekutatik oinarrizko zerbitzu guztiak denbora horretan herritarrentzat eskuragarri izatea.

- **Irisgarria:** oztopo fisikorik gabe, espaloien gutxieneko zabalera 2,5 m-koa izango da, gurpil-aulkia marruskadurarik gabe igarotzea bermatzeko, Ondo konektatuta, bitarteko aktiboak eta ez-kutsatzaileak lehenetsiz. Bizikletaz hiriko mugikortasuna sustatzeko laguntza publikoak. Bizikleta-azpiegiturak handitzea. Gaueko garraio publikoa gaituz, langileen ordutegiak kontuan hartuta.
- **Segurua eta erlaxatua:** espaloiak eta oinezkoen espazioak, inolako ibilgailurik gabe (haurrak izan ezik). Mota horretako ibilgailuek horretarako zehaztutako gune zehazetan zirkulatu beharko dute. Hiriko galtzadek **gehienez 30 km/h-ko abiadura** mugatuta izan behar dute, ibilgailu motordunak bizikletekin edo mugikortasun pertsonaleko ibilgailuekin bizi ahal izateko.
- **Osasungarria:** airearen kalitatearen, konfort akustikoaren, argiaren eta termikoaren ikuspegitik. Ibilgailuen murrizketa bortitza eta berehalakoa kutsatzaileak. Eraginkortasuna eta kutsadurarik eza orekatzen dituzten garraio publikoko sareak bultzatzea, kostu handiko eta beharrezkoak ez diren garraio bideak eta azpiegiturak kenduz, tarifa inklusiboetan aurrera eginez eta ez dira garestiak herritarrentzat. Udal garraio enpresa publikoaren (TUVISA) defentsa. Udalak kontrolatzen du eta auzo guztien beharrak ezagutu behar ditu, salbuespenik gabe, autobus elektrikoaren flota baten aldeko apustua eginez. Hiriko zarata mugatzea eta hirian eta bertako bide eta parke berdeetan goi-tentsioko dorre elektrikoak kentzea.
- **8-80 hiri-eredua birbideratzea,** non guztia, oinezkoen gurutzaketak, nasak, garraio publikoak, ikastetxeak, parkeak, liburutegiak, zentro publikoak, eraikinak bikaintasuna lortu behar duten 8 urteko haurrentzat, baina baita 80 urtetik gorako pertsonentzat ere, bertan bizitzeko, gozatzeko, ibiltzeko, jolasteko, igarotzeko eta/edo komunikatzeko.

RE-NATURALIZAZIOA

OSASUNA ETA ONGIZATEA ETA GIZA BIZIMODU ONA BERMATZEA, HIRIKO BIODIBERTSITATEA HANDITUZ

Jakina da landaredia funtsezkoa dela kutsadura murrizteko, CO2 hustutegi gisa eta bero-uhartearen efektua murrizteko. Azalera iragazkorrek bero-uhartearen efektua ere murrizten dute, euri-ura atxikitzen dute, hondakin-urekin nahastea saihestuz, arazketa-kostuak murriztuz eta eraginkortasuna areagotuz.

- Hiriko **berdegunerako azalera nabarmen handitzea,** immunitate-defentsak areagotzen dituen ongizate fisiko eta emozionala bermatuz.
- **Zuhaitzak landatzea,** kanopiak indartuz, itzal naturaleko eremu zabalak sortuz eta hiri-espazio hotz eta babesgabeak kenduz, herritarren bizitza kolektiboa adoregabetzen dutenak.

- Kaleetan eta, bereziki, plazetan **asfaltoa nabarmen murriztea**, eta, horren ordez, material porotsuak jartzea, hiri-mikroklimak ezartzen dituzten plazetan eta kaleetan ura errazago iragazteko. Horrela, hiri-harremana areagotuko da lurrarekin, urarekin eta landareekin.
- Asfaltorik gabeko berdeguneetan dauden **hiri-hutsuneak ordezkatzera**, erkidegoko hiri-baratzeak sustatuz eta hedatuz, udal-azpiegituraren laguntzarekin.
- **Biodibertsitatea bultzatzea**, hiri-ekosistemak eta hiri-korridore ekologikoak sortuz ur-puntuekin, batez ere intsektu polinizatzaileentzat.
- **Hiriko azpiegitura berdeak kudeatzea**, hala nola ekosistemak, hau da, gizakien jarduketetan landareen eta animalien bizi-zikloak errespetatuz (landaketak, inausketak, mozketak, sastrakak kentzea, etab.).
- Hiri osoan **edateko uraren iturriak berreskuratzea eta handitzea** (100 metro baino gutxiagora dagoen iturri publikoa).
- **Berrikuntza-proiektuetan**, azalera berde eta iragazkorrena dutenak lehenetsiko dira. Ikastetxeek, adinekoek eta ospitaleek ahalik eta ingurune berdeena eta ahalik eta lasterren eduki beharko dute.
- **Etxebizitza orok** azpiegitura berderako **ikuspegiak eduki beharko lituzke**, konfinamendu-aldi luzeak aurreikusteko.

DESMERKANTILIZAZIOA ETA BERRONERATZEA

PERTSONEN ETA KOLEKTIBOEN ZAINZTA, ESPAZIOAK ETA ZERBITZU KOMUNAK KUDEATZEKO PRINTZPIOEN ARABERA ARAUTUTAKO HIRIA, ERAKUNDEEK BERMATU BEHARREKO ESKUBIDE-IRIZPIDEEKIN

- **Administrazio publikoak izugarri hobetzea**, gizarte-, ingurumen- eta ekonomia-errealitate berriaren beharretara egokitzeko, eta herritarren zergen kudeaketa aktibo eta efizientearekin bat egiteko, burokrazia ez-efizientea alde batera utzita, berrikuntzaren eta ekintza eta erabakietan erantzukizunak hartzearen ondorioz. Errotik hobetu behar ditu: erosketa publikoak, herritarrentzako zerbitzua, funtzionarioak balio erantsiko zerbitzuetara bideratzea, errutina makinentzat utzita, etab.
- **Etxebizitza publikoari bultzada** irmoa ematea, alokairuko etxebizitzaren presentzia handituz.
- **Irisgarritasun osoa eraikin publikoetan eta pribatuetan**. Eraikin pribatuetan igogailuak eta zero kota ezartzeko laguntzak
- **Zerbitzu % 100 publikoak, unibertsalak eta kalitatezkoak indartzea**. Krisialdi honetatik irteteak komuna eta bizitzeko aukera ematen diguna indartu behar du: osasuna, hezkuntza, pertsonen gizarte-arreta, ingurumenaren zainza, garraioa, energia, ura, komunikazioak, merkataritza, pentsioak, sendagaiak, aisialdia edo etxebizitza. Zerbitzu horien kudeaketa publikoa eta gardena eskatzen dugu,

privatizazioak ingurumen-ikuspegiarekin birmoldatuz eta herritar guztiei zerbitzua emanaz, batez ere landa-inguruneari.

- Pertsonen zaintzarako eta bizitzarako, ondasun kolektiboetarako eta ekologia- eta ingurumen-jasangarritasunerako **funtssezko zerbitzu guztien erremunizipalizazioa**.
- **Etxebizitzarako eskubidea eta argiaren eta uraren oinarrizko hornidurak bermatzea**. Etxegabetzeen eta mozketen benetako debekua, prekariedade ekonomikoko egoeren ondoriozko ez-ordaintzeengatik, etxebizitzarako, edateko urerako, energiarako eta saneamendurako giza eskubidea errespetatzeko, berehala ziurtatuz ur-hornidura eta energia-saneamendua pertsona guztientzat, haien egoera ekonomikoa edo bizitoki-egoera edozein dela ere.
- **Alokairuen prezioak murriztea**, edozein pertsonak eta, bereziki, belaunaldi berriek etxebizitza eskuratzeko aukera izan dezaten, independizatu ahal izateko eta proiektu propioak garatzeko, gentrifikazioa saihestuz eta putre-funtsen eta inbertsio espekulatiboaren jarduna mugatuz.
- **Adinekoek etxean bizitzen jarrai dezaten erraztea**, etxeko eta zaintza publikoko eta kalitateko zerbitzuak dituzten bizimodu eta zaintza komunitarioak sustatuz, ahalik eta bizitza sozial aktibo eta independentearen euskarri gisa, eta bizi-komunitateetatik bertatik boluntariora zainzailearen sareak sustatuz.
- **Hirigune historikoaren gentrifikazioa geldiaraztea**, hiriko auzo zaharrenetako etxebizitzaren birgaikuntza sustatuz (eraginkortasun energetikoa eta irisgarritasun integrala), erakundeetatik bertatik, baliabide material eta ekonomiko publikoak erabiliz.
- **Jabetzari tasa bat ezartzea** merkataritza-lokalak hutsik edukitzeagatik.
- **Kultura-, arte- eta sormen-jarduerak eta -dinamikak hiriko auzo guztietan sustatzea eta banatzea**, herritarren parte-hartzea sustatuz gizarte-etxeen diseinuan eta jardueran, eta dinamika horiek bultzatzea udalerriko landa-erakundeetan.
- **Elkartasuna sustatzea**. Hiri hezitzaile gisa defini daitekeena, publikoa eta komunitarioa biztanle guztien eskubide gisa irakatsi, sustatu eta zainduko duen zentzuan, baina, era berean, guztion konpromisoa eta eginbeharra izango dena, haien zaintzan eta indartzean, elkar zaintzeko hiri jasangarri, inklusibo eta feminista.

BEHERAPENA, EKONOMIA ETA ENPLEGUA

GASTEIZ BENETAKO GREEN, FEMINISTA, JASANGARRIA ETA BIZITZA BERE OSOTASUNEAN ZAITZETAKO, AUZOAK, KONTZEJUAK, BIOREGIÓN ETA EKOSISTEMA PLANETARIO ETA DEMOKRATIKOKI PARTAIDETUAREN ETA HERRITARREK ERABAKITAKOAREN ZATI GISA.

- **Iraunkortasuna sustatzea** energia berriztagarrietan oinarritutako udal-hornidura energetiko guztietan, berotegi-efektuko gasen emisioak nabarmen murriztuz eta jasangarritasun-irizpideetan eta larrialdi klimatikoaren aurkako borrokan oinarritutako ordenantzekin.

- **Hazkunde ekonomikoaren eta irabazien dogma alde batera uztea.** Ezin da betiko planeta mugatu batean hazi, ezta irabazia gizarte- edo ingurumen-beharren gainera jarri ere. Horregatik, BPGak adierazle ekonomiko izateari utzi behar dio, aztarna ekologikoa, Planeta Bizi Indizea edo Ongizate Ekonomiko Jasangarriaren Indizea bezalako beste batzuen mesedetan.
- **Ekonomia-, ekoizpen- eta lan-matrizea eraldatzea.** Ekonomia deskarbonizatu baterantz igarotzeko, biodibertsitatearen kontserbazioa sustatuko duena eta erabat zirkularra izango dena (non hondakinik ez dagoen eta berritze-tasatik gorako baliabiderik ez den ateratzen). Turismoaren, eraikuntzaren edo industria kutsatzaileen pisua nabarmen murriztu denez, enplegua areagotu egin da lehen sektorean eta trantsizio ekologikora bideratutako industrian, energia berriztagarrietan, pertsonen osasunean, elikagaien eraldaketan, objektuen konponketan eta berreskurapenean eta ekosistemen funtzionamenduaren kontserbazioan.
- **Ekonomia jasangarria babestea.** Atzeraldi ekonomikoaren eta Gasteiz automobilaren sektorearekiko mendekotasun handiaren aurrean (gaur egun gainbeheran dago), gastu publikoa ehun ekonomiko eta sozialarekin batera bideratzea produktuak eta zerbitzuak berritzeko, eta inbertsio produktiboak erakartzea balio erantsia eta enplegu duina eta garapen jasangarria sortzeko.
- **Beherapen ekonomikoa bultzatzea,** beharrezkoa ez den hiperkontsumoa murriztuz, eta, aitzitik, gizarte- eta toki-ekonomia, kooperatiba- eta lankidetzak-ekonomia eta saltoki txikiak sustatzea.
- **Nekazaritza birsortzaile bihurtzea.** Biodibertsitatearen kontserbazioan oinarritua, tokiko ekoizpenean eta ekoizpen begetarianoan sostengagarria eta eutsia, bai eta lan-baldintza eta nekazaritza-soldata bidezkoak ere. Elikaduraren iturri nagusia agroekologiaren alde egitea. Horretarako, hurbiltasuneko eta zuzeneko salmentako merkatuak sustatu behar dira, eta erosketa publiko agroekologikoa eskoletan, ospitaleetan, etab., nekazaritzako elikagaien azpiegitura publikoak sortu behar dira (hornidura-zentralak, lantegiak, hiltegiak).
- **Birbanaketan oinarritutako egitura ekonomikoa eraikitzea.** Oinarrizko errenta unibertsala, zerbitzu publikoen sistema unibertsala, diru-sarreraren, irabazien eta aberastasunaren gaineko zerga sendoa, lan-ordutegi murriztuak eta lan partekatutak ezartzen ditu, eta zaintza-lanak aitortzen ditu.
- **Lanaldia murriztea,** lan-eskubideak indartzea eta ordaindu gabeko ugalketa-lanak birbanatzea.
- Dagokion eztabaida eta herri-kontsultaren ondoren demokratikoki babesten ez diren **finantza-kostu handiko obrak geldiaraztea,** erakutsi ondoren enplegu duin eta iraunkorra sortuko dutela, ingurumenarentzat onuragarriak direla eta deskarbonizaziorantz aurrera egitea ahalbidetzen dutela. Inbertsio horiek garrantzi eta behar sozial handiko zerbitzu publikoak indartzeari eman beharko liokete lehentasuna.
- **Eraikin publiko zein pribatuetan energia-kontsumoa murriztea** eta eraikuntza-materialak berrerabiltzea bultzatzea.

- **Vitoria-Gasteizerako Klima Aldaketaren Aurkako Udal Planak ezarritako helburuak betetzea 2010-2020 aldian**, eta udalerriko lurraldean hidrokarburoak erazteko putzuak zulatzea ez baimentzea.
- **Udalerriko energia-kontsumoaren saldoak hobetzea**, hura energia-hustutegi erraldoia ez izatea bilatuz, eta eskaeraren bidez, hurbileko enplegua duen sektore ekonomiko bat bultzatzea, hiriaren ahalmen fotovoltaikoa erabiliko duena autosufizientzia energetikoa lortzeko bidean aurrera egiteko. Bereziki, hiriko kontsumitzaile handienak -Udala eta garraio publiko elektrikoa- autokontsumoa energia berriztagarriekin lortzea lortu behar da.

** Oharra: dokumentu hau egitean, kontuan hartu eta berrikusi egin dira hainbat adierazpen, Euskadin, Estatuan, Europan eta munduan hainbat herritarrek, erakundek, adituk eta zientzia-taldek argitaratu dituztenak. Guztiek apustu konbergentea egiten dute. "Ezin da gauza berera itzuli ezer gertatu ez balitz bezala, eta are kezagarriagoa dena, krisi eta pandemien zikloaren amaiera balitz bezala". Aitzitik, uste dute hiriek eta gizarteek, beren tokiko ekintzako eta ekintza globaleko eremuetan, birbideratu egin behar dutela beren burua, pandemiei eta etorkizuneko krisiei hobeto aurre egiteko.

